

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Instructio practica ...

Institutiones Qvintvplicis Theologiæ - Positivæ videlicet, Asceticæ,
Polemicæ, Speculativæ, & Moralis complectens, Unà cum Appendice
Methodum compendiarium reformationis Ecclesiasticæ à Concilio
Tridentino factæ continente

Lohner, Tobias

Dilingæ, 1679

Art. I. De principiis ad actus humanos spectantibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48233](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48233)

ARTICULUS I.

De Principiis ad Actus humanos in Genere spectantibus.

§. I.

PRINCIPIUM I.

Nihil volitum, nisi præcognitum.

Sensus.

Hoc est, quisquis non prius cognovit aliquo saltem modo bonitatem vel malitiam quampiam in objecto, quod amicitur, latere, ei non potest bonitas illa vel malitia ad laudem & præmium, vel ad vituperium & pœnam imputari. Dicitur aliquo saltem modo: quia non claram & perfectam requiritur cognitionem colligitur ex iis, qui cum ignorantia culpabili inspectata objectum aliquod peccaminosum amplectuntur, licet certò non sciant inibi latere malitiam, quia tamen in confuso cognoscunt, & suspicantur, prohibitum esse illi objectum, & ad certitudinem indagandam se obligari, propterea huic suæ obligationi satisfacere student, ideo merito sufficiens creditur hæc confusa cognitio ad hoc, ut talis malitia illis imputetur, uti infra iterum ex alio axioma ostendetur.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Thoma l. 2. q. 9. a. 1. Suar. d. met. lect. 7. n. 4. Tann. to. 2. q. 2. n. 13. & 14. ubi concluditur, solam Intellectus præcognitionem sufficientem & proportionatam esse ad hoc, ut voluntas per illam moveatur; vocaturque hoc axioma ab Aristotele 3. de anim. c. 10. primum principium.

Ratio.

Quia, cum voluntas humana cæca sit, hoc ipso progressu ad prosecutionem vel fugam Objecti non potest, nisi ab Intellectu velut Oculato Duce manuducatur, & dirigatur. Unde

Unde in eundem sensum alii dixerunt: *Ignoti nulla cupido*
& *Quod quis non novit, hoc non dolet.*

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui peccatum in se gravissimum committit, formaliter non contrahere malitiam, si nesciverit, actum à se elicited esse peccaminosum, uti communitè docet Theologorum sententia.

Deducitur 2. Eum, qui credit, actionem aliquam sub veniali duntaxat peccato esse prohibitam, non contrahere malitiam, quàm venialem malitiam, licet alioqui actio illa mortaliter sit peccaminosa, uti iterum, unanimiter docent Theologi.

Deducitur 3. Eum, qui percussit Clericum, putans se Licentiatum verberare, non incurrere Excommunicationem in Percussores Clericorum latam, uti ex cap. Si verò 4, de Sententia Excomm, colligitur.

§. II.

PRINCIPIUM II.

Non inest Actui Moralitas, si desit voluntati Libertas.

Sensus.

Hoc est, non censetur quis bene vel malè egisse, atque ad laudem vel vituperio dignus, si debita ad operandum Libertate careat, seu, quod idem est, non præcedat indifferens cogitatio, quæ voluntatem expeditam relinquat ad agendum vel non agendum, vel ad agendum saltem contrarium.

Authoritas.

Desumptum est ex ipsa S. Scriptura Eccl. 31. Beatus David laudabilem dicente eum, qui potuit transgredi, & non transgressus: facere mala & non fecit. Et confirmatur unanimiter à Theologis & Philosophis.

Ratio.

Quia qui ad unum determinatus est, agitur potius, quam aliter agit.

igitur, atque adeo tam parum laude vel vituperio dignus censeri potest, quam parum laudabilem dicimus lapidem, si ad centrum feratur; vel è contrario vituperabilem censemus, si contra naturalem inclinationem sursum proijciatur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etsi Dæmon nonnunquam ad turpissima objecta animo volvenda Hominem impellat, neutiquam tamen hunc peccare, si voluntariè illis non inhæreat; quia non nocet sensus, si desit consensus, ut cum S. Bernardo communi ter docent SS. Patres.

Deducitur 2. Eum, qui ad opus aliquod faciendum obligatus, nullam ex sua parte negligentiam committit, sed contra voluntatem suam ab obligatione tali implenda impediri non debere ob talem omissionem, culpæ aut pœnæ obnoxium censeri; nam, uti in l. 6. de cr. c. ult. reg. 41. dicitur, non debet imputari ei, per quem non stat, si non faciat, quod contra eam fuerat faciendum.

Deducitur 3. Non esse peccatum, si cui in subita apprehensione objecti turpis ante rationis animadversionem excipitur appetitus commoveatur, talis enim motus cum primo non sit ob libertatis defectum culpa caret, uti docet communis Sanchez. l. 1. c. 1. n. 19.

§. III.

PRINCIPIUM III.

Nihil consensui tam contrarium est, quam vis & metus.

Sensus.

Hoc est, quando cunque violentia infertur, aut metus gra-
vis intrinsecus (nam intrinsecus ex causis naturalibus proventus non obstat) cadens in constantem Virum (qualis est metus mortis, Carceris diuturni, amissionis magnæ partium bonorum, gravis indignationis, aut infamiæ) alicui in-
terdum ad consensum illius in materia de se non illicita, ad contractus humanos, pacta ac vota pertinente extorquen-
dum;

dum, non censetur verè consensisse, etiam si ore tenus se consentire præferat. Dixi autem 1. *In materia de se non illicita*: quia si illicita sit, tum hoc ipso, quòd peccatum sit malum omnium gravissimum, Prudentia dicitur metum illum gravem metu hujus gravioris mali superandum esse, atque ad id non excusabitur à peccato, qui contra hoc Prudentiæ dictamen delinquit. Dixi 2. *In materia ad contractus, et pacta pertinente*: quia, ut rectè P. Gobat tr. 2. de Bapt. n. 290 advertit, si loquamur de actibus distinctis à Pactis, ij neque ex Natura rei, neque ex ullius Legis dispositione sunt invalidi, quia scilicet possunt esse adhuc simpliciter voluntarii, secundum quid sint involuntarii, ut cum S. Thoma 1. 2. q. 77. a. 6. & 7. communiter docent Theologi.

Authoritas.

Desumptum est ex le. nihil consensui. 117. ff. de reg. juris. Item ex le. 39. eod. tit. illudque explicat Decius in d. reg. & approbant communiter Theologi.

Ratio.

Quia cum in tali casu metus sit causa hujus consensus præstiti, meritò leges, quæ humanæ fragilitati condescendunt, permittunt rescindi ejusmodi Contractus (si is, qui metum passus est, velit) aut omnino invalidos fuisse declarant.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui metu mortis contrahit matrimonium, non obligari ad standum contractui, uti in cap. Veniens. & cap. Cum locum 14. de Sponsalibus definitur.

Deducitur 2. etsi metus absolutè gravis non sit, sed respectivè duntaxat in ordine ad fragilitatem talis Personæ, quæ faciliùs deterretur, irritabilem fieri contractum, ut Sanchez & multi alii apud & cum Lugone d. 22. n. 133. docent; quia quod operatur metus gravis in viro robusto, metus minor in Persona timida operatur, ergo eodem modo uni ac alteri est occurrendum.

Deducitur 3. Eum, qui metu mortis consentit in Baptismo, validè baptizari, si verè habuit intentionem baptizandi.

ut P. Gobat l. c. decidit, quia in tali casu non
de contractu humano, aut pacto &c.

§. IV.

PRINCIPIUM IV.

Vani Timoris nulla est excusatio.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis levi duntaxat metu (id est, non
in constantem virum) adactus committit scelus, vel
sibi aut alteri noxium inicit, non potest se metus
exceptione à culpa aut obligatione restitutionis tueri.

Authoritas.

Desumptum est ex le. 184. ff. de reg. Jur. item ex le. Si
ff. de re iudicata. illudque refert & explicat Decius
reg. 39.

Ratio.

Quis, cum talis metus levis esse supponatur, meritò ju-
dici à quo vis facilè superari potuisse, atque adeò nec vo-
tum secundum quid tollere. Certè si cogereur actio-
nes nostras instituere juxta normam rationum levium & fu-
rum, etiam in casu, quo non occurrunt in contrarium alia,
multò miserrimi, ut rectè P. Gobat tr. 7. n. 212. ad-

Praxis.

Hinc deducitur 1. Preces importunas sine minis aut me-
tuali non obstare, quò minùs validè matrimonium
solvatur, uti Lugo d. 12. de Just. n. 4. cum Tann. Vasq.
& pluribus aliis docet.

Deducitur 2. Etiam vota facta ex metu levi valida esse,
si in iacuiatur injustè talis metus ad votum extorquen-
tium communis sententia Theologorum apud & cum Bu-
rum l. 3. c. 3. tr. 2. du. 2. docet.

Deducitur 3. Contractus levi metu initos in foro exter-
ni (quid sit de foro Conscientiæ) semper ut validos ac-
turi debere, uti docet communis Theologorum.

§. V.

PRINCIPIUM V.

Ignorantia Facti, non Juris excusat,

Sensus.

Hoc est, quando aliquis facti alieni ignorantiam probabilem, & non omnino supinam habet, & ex causa hujus ignorantiae errorem aliquem, aut culpam materialem admittit, non potest in tali casu culpa ei adscribi; secus sentiendum foret, si ex ignorantia Juris manifesti culpam admisisset, aut errorem, tum enim omnino hæc ei obessent ad acquirendam commodum, non tamen ad damnum rei suæ amittendam, ut Canis. in cit. reg. ait.

Authoritas.

Desumptum est ex lib. 6. Decret. c. ult. reg. 13. Item de le. Juris 7. ff. de Juris & Facti ignor. ubi dicitur: Error facti in maribus quidem in damnis vel compendiis obest; per errorem autem error nec Feminis in compendiis prodest. Ceterum omnibus juris error in damnis amittendæ rei suæ non nocet. Illud insuper referunt, & explicant Canisius & Decius in tit. de reg. Juris Pontif. & Barbosa axiom. 113. cum multis aliis.

Ratio.

Quia, cum jus finitum sit, adeoque ab omnibus intelligi, aut saltem peritiores de eo consuli posse præsumatur, ratio nullam excusationem afferre illius ignorantia dicitur, sed secus se res habet in facti alieni ignorantia, hoc enim, cum multiplex, & quasi infinitum sit, facile etiam prudentissimum quemque fallere potest.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Etiam in factis propriis excusare ignorantiam, si factum sit valde antiquum, in quo sit verosimilis oblivio; vel quando est valde intricatum, & obscurum, & in quo laborat, uti Barbosa axiom. 113. n. 3. & seq. docet cum multis aliis.

Deducitur 2. Clericum, qui ab Episcopo excommunicatus, & ignorantem Ordines suscepit, posse dispensationem à superioribus recipere de

Episcopo obtinere, uti in cap. Cum Clericis. 2. de Ordinan-
tibus Episcopo habetur.

Deducitur 3. Eum, qui per ignorantiam facti solvit id,
quod naturaliter debitum, sed civiliter indebitum erat, posse
illud repetere; secus, si per ignorantiam Juris solverit; uti in
C. cum quis 10. C. de Jur. & Fact. ignor. dicitur.

§. VI.

PRINCIPIUM VI.

Scire, & scire debere paria sunt.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis obligatus est ad rem aliquam in-
quendam, & sciendam; tum, etsi eam ignoret, perinde re-
sponsibilis habetur, ac punitur ob effectum ex tali igno-
rantia consecutum, ac si ipsa scienter talem effectum pro-
dixisset; saltem quoad Forum externum, in quo præsumitur
cognitio, nisi contrarium probetur.

Authoritas.

Desumptum est ex le. quod. te. 5. ff. de rebus creditis. I.
Deiur. le. Si duo. 38. ff. de acquir. hæred. illudque approbat,
Barbos. axiom. 174. cum aliis.

Ratio.

Quia nemo præsumitur malus, nisi probetur; ergo nemo
præsumitur negligens fuisse in re, quam debebat sci-
re, & sciendam. Adde, quod hoc ipso, quod talis sciverit, se
ad inquirendum de re, quam scire debet, jam quo-
dammodo confuse eam cognoscere censeatur, atque adeo
eandem ignorare dicitur.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Eum, qui munus aliquod suscepit, nec
cum posset, studuit scire, quæ pertinent ad tale munus,
excusari à culpa, si ob ignorantiam varios errores &
in extremum causa causet, uti Busenbaum l. 4. c. 3. a. 1. cum Lugon. Bo-
et cum aliis docet.

Deducitur 2. Rusticum, qui non interrogavit, an sequen-
s dies esset dies jejunii vel festus, non excusari à pec-
cato, si animus illi dictaverat, esse interrogandum, uti com-
munitur dicitur Authores.

Gg 2

De-

Deducitur 3. Eum, qui accedit ad mulierem, dobitantem
num sit sua, non excusari ab Adulterio, si Mulier illa non
fuerit uxor illius, uti Bonac. d. 2. de peccq. 8. pu. 3. n. 24.
Vasq. Sanch. & alii docent.

§. VII.

PRINCIPIUM VII.

Non sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Sensus.

Hoc est, non licet actionem ex natura sua illicitam esse
re velut medium ad bonum aliquem finem consequendum.

Authoritas.

Defumptum est ex S. Scriptura ad Rom. c. 13. & et
Super eo 4. de Usuris, illudque approbat & defendit Barbo
axiom. 141. n. 3. cum pluribus aliis.

Ratio.

Quia velle malum est absolute peccatum; atqui intentio
per quam aliquis actionem malam dirigit ad bonum finem
non impedit, quò minus verè adhuc dicatur velle talem
actionem malam, ergo nec impedit, quò minus peccet; peccare
autem semper est illicitum.

Praxis.

Hinc deducitur 1. Non esse licitum adhibere Sortilegia
ut Fures cognoscantur, & per horum punitionem quietes
publicæ conservetur, uti ex cap. 2. de Sortileg. colligitur.

Deducitur 2. Non esse concessum, ut aliquis pro vitiis
terius redimenda usuras exerceat, uti in cap. Super eo 4.
usur. deciditur.

Deducitur 3. Non licere mendacium etiam minimum
committere; ut per illud mala gravissima à Regno quotiens
aut integro Mundo avertantur, uti in cap. Non arbitrat
22. q. 2. dicitur.

§. VIII.

PRINCIPIUM VIII.

Actus Agentium non operantur ultra eorum intentionem.

Sensus.

Hoc est, si ad bonitatem vel malitiam, vel essentiam alius actus requiritur intentio ipsius Operantis, non potest de bonitate vel malitia plus illi adscribi, quam quantum per suam intentionem appetere voluit.

Authoritas.

Desumptum est ex le. Non omnis. ff. Si certum petetur. approbat illud Barbosa axiom. 12. cum communi aliorum.

Ratio.

Quia actus non potest subsistere sine substantia, ut colligitur ex cap. Tua nos. 26. de Sponsal. ergo cum ad substantiam actus etiam ipsam intentionem requiri supponatur, non potest maiorem valorem fortiri, quam quousque se Intentio extendit.

Praxis.

Deducitur 1. Eum, qui die jejunii delectatur esu carnis, imaginariè tantum, non violare jejunium, nec peccare, cum præceptum positivum per se non extendatur ad infernos, hic meritò locum habet principium adductum, ut docent Diana p. 1. tr. 9. ref. 37. Laym. & alii.

Deducitur 2. Sacerdotem non consecrare Hostiam, quæ sacrificio intra corporale posita est, uti docent Coninck. 3. 74. a. 2. du. 3. & alii apud & cum Busenb. l. 6. tr. 3. c. 1. c. 2.

Deducitur 3. Eum, qui Verbo tenus promittit Puellæ matrimonium, non habens animum sese obligandi, probatur non obligari ex justitia, quia jus non confertur solis verbis, sed maxime voluntate & intentione, quâ quis jus, quod abdicare intendit; obligari tamen ex fidelitate, quia nullius potestate est verbis externis promittere, & nolle se obligare ex virtute fidelitatis ad promissa reddenda. uti docet

§. IX.

PRINCIPIUM IX.

Voluntas pro opere reputatur.

Sensus.

Hoc est, quando aliquis reipsa habet voluntatem
cem aliquod opus faciendi, tum, etsi ab eo perficiendo
tra voluntatem suam impediatur, perinde apud DEVM
miabitur aut punietur, ac si opus ipsum præstitisset; nisi
cialis in ipso opere ponendo difficultas superanda sit, quæ
quam speciale à DEO præmium promissum sit, uti in Marty-
rio videre est, ubi utique Laureolam Martyrum non ob-
bit, qui solum habuit desiderium, licet efficax, sanguinem
pro Christo fundendi.

Authoritas.

Desumptum est ex S. Scriptura Matth. 5. ubi Christus
xit: *Omnis, qui videris mulierem ad concupiscendam eam, non
mochatus est eam in corde suo.* Estque conforme communi
ri Theologorum sententiæ neganti per actum externum
geri moralitatem actus. Imò etiam in Foro externo locum
eam habere colligitur ex le. Si quis. C. de Episc. Item ex le
Is. 7. C. ad le. Corn. de Sicariis; eamque communiter docen-
ri à Doctoribus, testatur Schneidewein l. 4. tit. 1. §. Sed et
n. 7. ubi tamen ex Baldo notar, istam regulam quidem de
gore Juris veram esse, sed per consuetudinem non observari.

Ratio.

Quia cum tota libertas agentis circa actum inter-
præcipue versetur, hoc ipso etiam moralitas tota in ipso
dere censetur; unde hic præcipue locum habere videtur
ctum illud le. In convent. 219. de verb. sign. Voluntas
omnibus dominatur.

Praxis.

Hinc deducitur r. Eum, qui voluntariè consentit
ctum luxuriosum, si occasionem haberet, coram DEO

esse luxuriae, in quam consensit; uti ex cit. c. 5. Matt.

Deducitur 2. Illum, qui efficacem habet voluntatem ad eleemosynam, si haberet, misericordiae praemium a DEO accepturum, atque si re ipsa dedisset, quemadmodum S. Augustinus super Psalm. 109. testatur dicens: *Si potes, da; si non potes, affabilem te fac; coronat DEVS Voluntatem, ubi non invenit facultatem.*

Deducitur 3. Eum, qui vult DEUM infinito amore diligere, non hoc ipso actum infinitae dignitatis & valoris elicendo contentus, tum quia plerumque hic actus est simplex complacens, tum quia si actu ipso deberet poni actus exte-rior, respondens illi interno, nova adhuc, eaque gravis diffi-nda foret, quae novam utique iterum laudabilitati in moralitate & moralitatis intentionem causaret.

ARTICULUS II.

Principiis ad internam Actuum humano- rum Regulam, seu Conscientiam spectantibus.

§. I.

PRINCIPIUM I.

Quod non est ex Fide, peccatum est.

Sensus.

Hoc est, quodcumque aliquis actionem aliquam peccatam committit, quam Conscientia (quae nihil aliud est, quam intellectus indicans, quid licitum vel illicitum sit) videtur illicitè peragi, vel omitti, committit illius speciei peccatum, quale conscientia apprehendit, etiamsi illa actio voluntatis officio alioqui minimè peccaminosa sit.

Authoritas.

Desumptum est ex Epistola S. Pauli ad Rom. c. 14. illud approbant, & sic explicant communiter SS. Patres, teste Gratiano l. 1. tr. 1. c. 1. resp. 2.

Gg 4

Ratio